

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Een geheim rond Obama

A.L.Th de Bruijne ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - A.L.Th. de Bruijne Een geheim rond Obama	121
<i>Meditatief</i> - H.P. Dam De storm 4: Stilte in de storm	125
<i>Wandelen met God</i> - B. Luiten Brandpunt	126
<i>Achtergronden</i> - W. Wierenga Overwegingen bij enkele bijbelse uitspraken over de relatie man-vrouw in kerk en samenleving 2	128
<i>Samenleving</i> - R. Nijhoff Duurzaamheid: linksigheid tussen eindigheid en eeuwigheid	132
<i>Lied van de week</i> - J. Smelik Liedboek gezang 35: Scheur, Heer, de heemlen, scheur ze wijd	135
<i>Uit de kerken</i>	

Amerika heeft gekozen. Barack Obama wordt de nieuwe president. In de afgelopen weken ging al zeer veel media-aandacht naar hem uit. Toch willen we ook in *De Reformatie* nog stilstaan bij wat er in Amerika gebeurd is. Hoe staan we daar als christenen tegenover? Heeft ook het kerkelijke leven te maken met de verkiezing van deze nieuwe president?

Gehalte

Ik denk het wel, maar toch anders dan we misschien verwachten. Christenen zijn vaak hevig geïnteresseerd in de vraag of iemand al dan niet een christen is. Vooral gaan ze na van welk gehalte iemands christen zijn is. Is hij orthodox en bijbelgetrouw? Of vaag religieus, misschien zelfs vrijzinnig? Ook Obama is in de afgelopen jaren langs de christelijke meetlat gelegd. Eerst al in Amerika, toen hij enkele jaren geleden verwickeld was in een verkiezingsstrijd om een zetel in het Congres. En de laatste maanden ook in Nederland. De één wijst verwijtend op zijn liberale standpunt over abortus. De ander reageert vergoelijkend dat hij persoonlijk wel tegen abortus zou zijn en bovendien bijbelse visies heeft rond milieu en gerechtigheid. De een noemt uitlatingen die het christelijke geloof op één lijn lijken te stellen met de Islam. De ander klampt zich

vast aan het feit dat Obama spreekt over zijn bekering en zijn overgave aan Jezus. Bovendien heeft Obama meer dan anderen oog voor de waarde van religie in de samenleving en was hij opener over zijn eigen geloof dan zijn tegenstander.

Publiek christelijk

Is het eigenlijk wel zo belangrijk of je president christen is? Aan de ene kant speelt in Amerika een factor een rol die bij ons ontbreekt. In Nederland bestaan christelijke politieke partijen. Sta je *christelijke* politiek voor, dan let je niet zozeer op de vraag of iemand christen is, maar je kiest voor zo'n partij. Ook in andere partijen opereren christenen, soms orthodoxe christenen. Voor christelijke politiek kijken we echter meestal niet naar hen. In Amerika is dat anders. Wil je daar aan christelijke politiek doen, dan loopt dat via christenen die als individu of als subgroep deel uitmaken van een algemene en neutrale partij. Zo bezien is het in de Amerikaanse context begrijpelijk dat christenen bij het bepalen van hun keuze erop letten of en hoe iemand christen is.

Er loopt echter ook een andere factor doorheen. Wij komen aan beide zijden van de oceaan uit een eeuwenlange traditie waarin vrijwel iedereen die in de samenleving gezag en invloed bezat, christen was. Kerk en staat stonden samen voor de christelijke zaak. Sinds twee eeuwen is dat niet meer vanzelfsprekend in de Westerse wereld. Vaak hebben we te maken met leiders en gezagsdragers die niets met het christelijke geloof hebben, of die dit minstens willen weghouden uit het publieke leven. Christenen hebben sindsdien vaak geprobeerd om die christelijke invloed op het publieke leven te verdedigen of te herwinnen. Ook dat veroorzaakt een extra interesse in de vraag of iemand die een leidinggevende plek bezet, ook een christen is. Over dat spoor voeren veel christenen openlijk of onbewust hun strijd voor een christelijker gekleurde samenleving. Dat speelt niet alleen in Amerika maar ook in Nederland.

Gods gezag alleen

Nog dieper ligt een derde factor. Christenen dragen bewust of onbewust het besef met zich mee dat alle gezag uiteindelijk bij God ligt. Oude christelijke tradities benadrukken dat *politiek* gezag eigenlijk onnatuurlijk is. Mensen mochten over de dieren heersen en zijn niet geschapen om met behulp van wetgeving en macht over elkaar te heersen. Zo vind je het bijvoorbeeld bij Augustinus.

politieke macht roept schaamte op

Alleen God heeft dat soort gezag over mensen. Er bestaan zelfs analyses die duidelijk maken dat alle politieke gezag gepaard gaat met een zekere schaamte en verlegenheid. Zowel bij degene die het gezag draagt, als bij hen over wie geregeerd wordt. Het onnatuurlijke feit dat mensen in een gevallen schepping macht over elkaar uitoefenen en zonodig zelfs geweld tegen elkaar gebruiken (de 'zwaarmacht'), roept deze schaamte op. Toch heeft God dat zelf zo ingesteld voor de tijd sinds de zondeval. Hij benut

mensen om zijn eigen 'politieke' gezag te dienen. Dat moeten we niet ontkennen of minachten. Maar juist in het licht van die dubbele identiteit van politiek gezag (onnatuurlijk en schaamtewerwendend *en toch* instrument van Gods eigen gezag) gebeurt er wel iets moois en passende als gezagsdragers zelf doorverwijzen naar God. Bij politiek gezag past eigenlijk publieke eer voor God. Niet alleen God heeft daarop recht, maar bovendien kan dit de atmosfeer rond politiek gezag ten goede komen. Het geeft meer vrijmoedigheid en richting om het uit te oefenen. Het motiveert om je eronder te schikken. Daarom ten diepste kan het christenen raken en ontroeren als politici religieuze of zelfs christelijke uitingen doen. Daarom ook kan en mag het christenen bezig houden of politici zoals Obama nu wel of geen duidelijk christelijk profiel bezitten.

Eilandjes van zegen

Toch moeten we als christenen niet in de eerste plaats daarop letten. Dan doen we geen recht aan de functie die politiek gezag onder Gods regering vervult. Politiek bestaat niet om de samenleving of de wereld langs politieke weg een beetje christelijker te maken. Politiek bestaat ook niet om te zorgen voor een betere, gelukkige wereld. God gebruikt politiek gezag om de aarde leefbaar te houden, en om het kwaad nog enigszins te beteugelen. Ook om van tijd tot tijd al in deze oude en diepgaand gebroken wereld te zorgen voor kleine oases van tijdelijke zegen, eilandjes van hoop, tijden van 'opademen' zegt de Bijbel. Zo ondersteunt de HERE de gang van het evangelie op de aarde en de groei van zijn gemeente. Wie met politiek meer wil of van politiek meer verwacht, vervalt binnen de kortste keren tot een vorm van afgoderij. God gebruikt voor die beperkte doelen niet alleen of niet speciaal christelijke politici. Alle menselijke gezagsdragers moeten Hem hierbij dienen.

is het eigenlijk wel zo belangrijk of je president christen is?

Het kan alleen maar *extra* mooi worden wanneer zulke politieke gezagsdragers christen zijn. Tegelijk wordt hun eventuele falen daardoor trouwens ook extra schadelijk. Als zij christen zijn, kunnen zij openlijk of subtiel het uitzicht openen op God en zijn eer. Bovendien zal Gods recht hen vaak meer inzicht geven in het kwaad dat beteugeld moet worden en in de manier waarop dit kan gebeuren. Ook zal hun zicht op het leven zoals God dat in Christus bedoeld heeft, helpen om eventuele oases van zegen nog beter in te richten. Daarbij gaat het dus echter om iets *extra's*. Daarvoor ligt de basis: of ze nu wel of geen christen zijn, ze moeten doen waarvoor ze bestaan. Liever een niet christelijke politieke gezagsdrager die zijn politieke vak verstaat dan een oprechte christen die blijft steken in goede bedoelingen, stevige normatieve taal of mooie woorden. Ook bij de nieuwe Amerikaanse president moet dat ons vooral bezighouden. Valt van hem te verwachten dat hij die beperkte politieke taken goed kan vervullen. Of hij christen is, blijft in vergelijking daarmee van secundair belang.

Emotionele herkenning

Een politieke gezagsdrager zal zijn functie des te beter vervullen naarmate hij echt door het volk als leider herkend wordt. Daarbij gaat het om meer dan dat zo iemand formeel volgens de juiste procedure benoemd of gekozen is. In die herkenning komt mee dat iemand min of meer tot je verbeelding spreekt. Je vertrouwt hem en voelt op een dieper emotioneel niveau een soort binding. Ergens in de onderlagen van je hart komt het tot de erkenning: hij of zij is ook mijn regeerder. Aan hem vertrouw ik het toe om de samenleving waarvan ik deel uitmaak stabiel en leefbaar te houden. Zoiets hebben in Nederland vanouds veel mensen bij de koningin. Op kleine schaal zie je het in deze maanden rond minister Wouter Bos. Zijn optreden rond de kredietcrisis boezemt op de een of andere manier vertrouwen in. Onmiddellijk rijst zijn ster in de opiniepeilingen. Ontbreekt zo'n diepere emotionele herkenning, dan kan iemand honderd keer legitiem aan de macht zijn gekomen, maar dan is zijn regering minder effectief.

Wat is dat voor soort erkenning? Als we nog even eraan terugdenken dat politiek gezag eigenlijk aan geen mens van nature toekomt en alleen past bij God, dan komen we in de buurt van een antwoord. Als mensen zich schikken onder het politieke gezag van andere mensen, dan komt dat doordat ze in het optreden van die andere mensen ten diepste voor Gods eigen regering staan. Ook als ze het zelf niet weten, buigen ze voor Gods regering wanneer ze zich schikken onder het gezag van de politieke instrumenten die Hij gebruikt. In het bijbelboek Rechteren bestaat daarvoor een prachtige uitdrukking. Telkens komt het in Israël toch tot politieke gezagsrelaties, terwijl er in die tijd geen koning is en ieder doet wat goed is in eigen ogen. Waar komt dat gezag van zulke rechters vandaan? De Bijbel zegt van zo iemand telkens: 'God deed hem opstaan'. In zijn verborgen regering van de wereld zorgt God zelf ervoor dat iemand zo'n positie krijgt en dat mensen zich onder hem of haar schikken. Daarom gingen onze gereformeerde voorouders ervan uit dat politiek gezag altijd tot stand komt via een soort 'verbond'. Soms gebeurt dat letterlijk, als leider en volk zich in een publieke ceremonie aan elkaar geven. Maar ook als zo'n ceremonie achterwege blijft, kan er voor Gods ogen sprake zijn van zo'n diepe verbintenis. Het komt tot een wonderlijke 'klik' tussen volk en gezagsdrager. Onze gereformeerde voorouders zagen daarachter Gods regering als het diepste geheim. Hij verbindt volk en overheid aan elkaar.

Vergelijk dat met het huwelijk. Bij elk huwelijk belijden we dat God zelf de betreffende man en vrouw samenvoegt. Dat deze twee mensen elkaar ontmoeten en dat het klikte, is de buitenkant van deze verborgen regering door God. Zo vormt Gods voorzienigheid ook de achterliggende werkelijkheid van de herkenning van een politieke ambtsdrager door een volk.

Houdbaarheidsdatum

Soms moet je dat geloven, terwijl je er niet zoveel van merkt. Veel politici hebben daarom een beperkte houdbaarheidsdatum. Hun draagvlak onder de bevolking is niet opvallend groot. Al kort na de verkiezingen dalen hun koersen in de opiniepeilingen. Dat relativeert ook de effectiviteit van hun regering. Tijdens een crisis maken ze

niet zoveel klaar. En opvallende oases van zegen brengen ze niet tot stand. Toch gebruikt God ze voor zijn doel. Soms echter spreekt een leider krachtig tot de verbeelding van een volk. Onder Gods regering komt het tot een bijzondere en sterke klik. Zulke leiders nemen soms een historische positie in. Ze worden geroepen om een bijzondere crisis het hoofd te bieden. In hun tijd treden opvallende veranderingen of overgangen op in de samenleving of zelfs in de wereld.

Zo'n bijzondere gevoelsmatige binding lijkt momenteel te ontstaan rond Barack Obama. We hebben allemaal kunnen zien hoe diep bij veel mensen de emoties rond zijn verkiezing gaan. Zelfs bij Republikeinen en politieke tegenstanders. En zelfs in allerlei andere landen. Wereldwijd wordt hij begroet met een opvallende mix van blijdschap en verwachting. Geen wonder. Zijn verkiezing lijkt symbolisch voor een soort overwinning op één van de allerergste zonden uit de geschiedenis van de mensheid en speciaal van het christelijke westen, de discriminerende en soms zelfs racistische behandeling van donker gekleurde mensen, speciaal van Afrikanen. Niet alleen deze houding maar ook de polariserende reactiehouding daartegen, lijken het af te leggen tegen deze donkere Amerikaan met Keniaanse wortels die werd gevormd in een blank en westers milieu. In meer dan één commentaar werd gewezen op de haast religieuze sfeer rond zijn verkiezing. Ten diepste is dit 'religieuze' dus altijd aan de orde als we te maken krijgen met politiek gezag. 'God deed hem opstaan', zou de bijbelschrijver zeggen, maar bij Obama weer eens merkbaarder dan bij veel anderen.

Babyboomers

In de komende tijd lijken grote veranderingen in aantocht. In veel westerse landen, ook in Amerika, treedt een nieuwe generatie aan, die de patstellingen van de culturele revolutie van de jaren '60 achter zich wil laten. Na Clinton als product van de jaren '60 en Bush als prototype van de conservatieve tegenreactie komt Obama ons in zijn boeken vertellen dat de 'dilemma's van de babyboomers' hem niet aanspreken en onvruchtbaar uitpakken. Waarheen zal het gaan met een westerse wereld die aan seculiere progressiviteit en aan religieus conservatisme wil ontkomen?

hoe zoet zal de wraak van de wereld op het Westen nog worden... ?

Bovendien schuiven de internationale verhoudingen al. Sinds het einde van de koude oorlog bleven alleen de VS als supermogenheid over. Soms nam dit land zijn verantwoordelijkheid. Veel kon niet bereikt worden dan alleen met Amerikaanse militaire en economische macht en inzet. De VS brachten die offers. Tegelijk heeft Amerika deze positie misbruikt. Het land heeft verbeteringen op het vlak van internationale gerechtigheid, armoede en milieu teveel geremd. Het is eenzijdig en zonder internationale rechtsbasis in oorlogen gestapt en heeft in andere werelddelen en landen frustratie en agressie gevoed. Maar ergens in de komende tien tot twintig jaar zullen eerst de

economische en vervolgens de politieke verhoudingen in de wereld waarschijnlijk ingrijpend wijzigen. China en India gaan de macht van Amerika betwisten, alleen al via de steeds meer toenemende verschillen in inwoneraantal. Nu al is Chinees geld nodig om Amerikanen overeind te houden in de kredietcrisis. Hoe zoet zal de wraak van de wereld op het Westen nog worden... ?

Het vergt dus veel wijsheid en een meer dan gemiddeld draagvlak van Amerikaanse leiders die in de komende periode aantreden om op deze veranderingen in te spelen en daarin voor te gaan. Juist daarom ben ik blij met de intense gevoelens rond de opkomst van Obama. Ik zie daarin dat God in zijn voorzienigheid de wereld opnieuw een kans geeft om iets van leefbaarheid en orde te bewaren en het ergste kwaad in te tomen of voor te zijn.

Voorzienigheid

Volgens mij verdient juist dit aspect aan Obama's entree de speciale aandacht en verwondering van christenen. Dat bevrijdt ons van de neiging om zijn christen zijn te idealiseren. Daarover zou nog best een stevig gesprek te voeren zijn. Dat hij bijvoorbeeld persoonlijk tegen abortus zou zijn, zegt weinig. Dat geldt namelijk voor de meeste mensen, ook voor voorstanders van een ruime abortuswet. De politieke abortusdiscussie gaat juist over de *wettelijke* beschermwaardigheid van het ongeboren leven. Daar gaat bij Obama toch een wissel om, wat bevestigd wordt doordat hij zich ook heeft uitgesproken voor meer ruimte voor stamcelonderzoek. En waar hij spreekt over de overgave aan Christus en het gebed, blijft hij hangen in de sfeer van het morele en ontbreekt het hart van het evangelie. Ook om religie nuttig te vinden in het publieke domein, hoef je geen orthodoxe christen te zijn. Veelzeggend is dat de *New York Times* zijn religieuze uitingen typeerde als 'New Agey', 'new-age-achtig'. Misschien ligt daar wel een wereld achter en blijft Obama in een politieke context bewust terughoudend. Misschien ook niet. Doorslaggevender dan hoopvolle of alarmerende speculaties over zijn christen zijn, is echter het bijzondere verbond tussen hem en de mensen, dat onder Gods voorzienigheid rond zijn verkiezing tot stand kwam.

Voorbede

Daarop mag ook onze voorbede zich richten. In 1 Timoteüs 2 lezen wij Paulus' bekende oproep om als kerk te bidden voor politieke gezagsdragers. Teveel hebben wij dat uitsluitend nationaal ingevuld als bidden 'voor de koningin en haar ministers', en eventueel ook nog voor de lagere overheden. Paulus' blik is zo breed als de wereld. Hij spreekt over 'alle mensen'. Ook bij de 'koninkinnen en hooggeplaatsten' moet je niet alleen denken aan je eigen koningin en ministers. Christenen zijn burgers van een hemels koninkrijk dat de hele aarde gaat omspannen. Christenen zijn wereldburgers. Tegelijk moet je jezelf gedragen als een goed burger van je eigen samenleving. Dat geeft aan je gebed voor je eigen overheid een extra lading. Maar je blik moet principieel zo breed zijn als de hele wereld, voorzover jij die in beeld hebt. Bid in de kerk ook voor Chinese dictators en Afrikaanse chiefs. En in een tijd van globalisering waarin de overheden van grote landen beslissend zijn voor ontwikkelingen op de hele aarde, zeker ook aanhoudend voor de Amerikaanse president.

Ik zou het gebed juist toespitsen op die bijzondere binding die mensen rond Obama ervaren. De grote valkuil is dat deze doorschiet in de richting van afgoderij met een politieke gezagsdrager. Dan kunnen zulke leiders zeer gevaarlijke krachten losmaken. Tot nu toe lijkt Obama deze nadrukkelijk niet te voeren. Als zo'n klik ontstaat, groeit het risico dat een gezagsdrager zijn volgelingen opzweept met retoriek en misleidt met al te mooie beloften en idealen. Obama spreekt weliswaar zo dat hij snaren raakt, maar blijft juist in dat licht opvallend nuchter en realistisch. Hij wijst ook aan dat veel moeilijk zal zijn en zoekt de nuance. Dat is opvallend; politieke retoriek profileert zich meestal door de contrasten te overdrijven en te grote woorden te hanteren die nooit waargemaakt zullen worden. Bovendien kan Obama zichzelf tot nu toe ook relativeren. Zijn uitstraling is eerder bescheiden dan eierzuchtig. Het is echt ons aanhoudende gebed waard,

- of God de bijzondere binding die rond Obama ontstond wil beschermen tegen ontaarding en ontsporing;
- of Hij deze juist wil gebruiken om de voorlopige orde en stabiliteit juist in de komende periode van de wereldgeschiedenis te dienen;
- of Hij mee via die binding in zijn goedheid de stervende aarde wil blijven verrassen met tijdelijke oases van zegen; en
- of Hij tegen die achtergrond zo met het evangelie wil werken dat de kerk blijft en groeit en de nieuwe wereld eindelijk komen kan.

Prof. dr. Ad de Bruijne is hoogleraar Ethiek en Spiritualiteit aan de Theologische Universiteit te Kampen en hoofdredacteur van dit blad.

Assen-West - beroepen: G.O. Sander te Siegerswoude-Frieschepalen

Wageningen - beroepbaar: G.P. Hommes, Thorbeckestraat 368, 6702 CG Wageningen, tel. 0317-412058, e-mail: gphommes@gmail.com

Veenendaal-West - Nieuw adres: ds. J. Boersma, Anker 15, 3904 PJ Veenendaal, tel. 0318-300889

De storm 4

Stilte in de storm

De leerlingen maakten Jezus wakker en riepen: 'Heer, red ons toch, we vergaan!' Hij zei tegen hen: 'Waarom hebben jullie zo weinig moed, kleingelovigen?' Toen stond hij op en sprak de wind en het water bestraffend toe, en het meer kwam geheel tot rust.

Matteüs 8:25,26

H.P. Dam ■

In hun doodsangst voor de storm schreeuwen de leerlingen hun slapende Heer wakker: 'Heer, red ons toch, we vergaan!'

Als Jezus dan wakker wordt, begint Hij te bestraffen. Twee maal spreekt Hij een vermanend woord.

Het eerste woord van straf is niet voor de storm. Hij laat eerst de wind nog voortrazen en de golven nog verder beuken om in dat geweld zijn leerlingen aan te spreken. De storm in hun hart is de eerste die gestild moet worden. En is dat niet veelzeggend? De Here wil eerst rust in het hart van zijn volgelingen. De rust op het meer is een tweede.

Zou Jezus in deze volgorde niet duidelijk willen maken dat zijn leerlingen, net als Hij, in de storm rustig kunnen zijn? Dat ze niet pas hun rust moeten vinden als de storm ook rustig is? Waarom zou de storm eerst geluwd moeten zijn, voordat je op God vertrouwt?

Kun je niet evengoed in de storm op God vertrouwen?

Dat vertrouwen was ver te zoeken. 'Waarom hebben jullie zo weinig moed, kleingelovigen?' zei de Heer tegen hen. Eigenlijk zegt Hij het nog scherper: 'Waarom toch zo laf, weinig-gelovers!' In de woorden van de Heer klinkt scherp verwijt door. Niet omdat de leerlingen om hulp roepen, maar omdat ze zich in hun roepen hebben laten meesleuren door de angst. Hun vertrouwen is verslonden door de vrees. Ze bidden niet het gebed van het vertrouwen: 'Heer, red ons!' Maar ze schreeuwen vanuit de vrees: 'We vergaan!'

Daarom bestraft de Heer eerst de storm in hun binnenste. Waarom moet je eerst zien, dat de Heer alles onder controle heeft? Waarom moet eerst alles rustig worden, waarom moet eerst de nood verdwijnen, voordat de rust van binnen kan terugkeren? Zou de Heer dan niet ook in de storm bij zijn leerlingen zijn? Zou er wel één storm zijn die hen werkelijk kan laten vergaan bij het volgen van hun Heer? Zal het schip van de Heer de overkant niet halen? Waarom dan geen stilte in de storm?

Waarom geen stilte in ons hart, als de stormen opsteken? Zorg en ziekte en nood en wat voor stormen er nog meer kunnen aanwaaien in ons leven, hoeven toch niet over te gaan, voordat blijkt dat de Heer bij ons is? In dat alles is Hij toch bij ons? Hij laat ons toch niet stranden? De Heer leert ons hier korter bidden dan zijn discipelen: 'Here, red ons'. Een kort gebed van vertrouwen is genoeg.

Er mag stilte in de storm zijn.

Ds. Herman Dam is predikant van de Gereformeerde Kerk te Enschede-West.

Brandpunt

wandelen met God

Kinderen kunnen zo leuk tekenen. Alles komt plat op papier. Een huis heeft geen diepte. Een koe heeft alleen een omtrek. Een weg zijn twee lijnen op gelijke afstand. Ze gaan nergens naartoe.

Als een mens groter wordt, gaat hij letten op het perspectief. Daardoor ziet een tekening er anders uit. Je kiest een brandpunt, liefst buiten je vel papier. Daar lopen de lijnen heen. Ineens staat een huis in een ruimte. En een weg gaat ergens naartoe.

B. Luiten ■

Gods brandpunt

Zo is het in het leven net eender. Je kunt leven zonder dat je diepte ziet. De gebeurtenissen maak je mee, en je zet ze allemaal naast elkaar. Ze hebben geen samenhang, je ziet geen diepte, geen doel. Zo beleef je ook de ene dag na de andere. Los van elkaar. Totdat je ogen open gaan voor het brandpunt waar God alles heenleidt: de grote dag van Jezus Christus! Dan ineens zie je de lijnen in het leven, ze lopen daar naartoe. Je kijkt anders tegen gebeurtenissen aan. Je ziet ze als onderdeel van die lijnen; ze hebben richting. Er is zelfs een samenhang: je ontdekt er een toeneemende intensiteit in.

Op weg naar de val van Babylon

Rampen volgen elkaar in snel tempo op. Door de globalisering weten we in korte tijd wat er elders op de aarde gebeurt. Te veel om bij te houden. Negatieve berichten over de economie vullen het nieuws. Maar ze vormen geen losse gebeurtenissen, ze staan in een lijn. Een lijn die eindigt wanneer heel Babylon, de (zaken)wereld van de mens, *in één uur tijd* vergaat (Opb. 18:10). De wereld waarin ook zoveel duistere zaken plaatsvinden. Mensen zullen verbijsterd staan, hoe is dit mogelijk? Dit was toch een machtig bolwerk, rijk en onaantastbaar? Velen zullen op die dag met lege handen staan. Voor eeuwig teleurgesteld, ontgoocheld. Daarom, zegt Jezus, zal Ik op weg daar naartoe tekenen geven die hierop lijken (Hand. 2:19-21). Versta ze als een waarschuwing. Net als aardbevingen en oorlogen. De mooiste dingen kunnen zomaar instorten, *als een voorbode*. Niet

dat God het kwaad wil, maar Hij legt er deze boodschap in. Zie het in dit perspectief. En leg dat uit in je omgeving, anders gaat de boodschap verloren.

Op weg naar de grote ontmoeting

Maar Gods brandpunt is niet alleen een punt van vernietiging. Zelfs niet in de eerste plaats. Het wordt vooral een dag van ontmoeting. Daarom heeft God ook nu al dagen van ontmoeting ingesteld, om lijn in ons leven te brengen. Dagen waarover we soms van mening verschillen, namelijk over wat wel of niet mag. Maar dan zijn we meestal de lijn even kwijt. De rustdagen willen namelijk markeren dat je in je leven *onderweg* bent. Ze staan niet los naast elkaar, maar ze laten je vooruit kijken en geven je een voorsmaak van de toekomstige heerlijkheid en de herstelde harmonie tussen hemel en aarde.

In onze haast kunnen we over de rustdagen heen leven. Doordat we in gedachten gewoon doorgaan met ons werk. En soms niet alleen in gedachten. Het kan niet anders of je raakt dan je gevoel voor richting kwijt. Je richt je op de korte termijn. Perspectief raakt zoek. Bezieling ook.

Is het niet tijd om de rustdagen opnieuw te gaan *vieren*? Vanuit de opstanding van Jezus Christus? Zoals Hij is opgestaan uit de dood, zal Hij ons graf open maken op zijn grote dag. Onze vernederde lichamen zal Hij gelijkvormig maken aan zijn verheerlijkt lichaam. Nu leven we in geloof, straks mogen we zien.

Die verwachting wil *leven* in onze harten. Richtinggevend zijn in alles wat we doen. Elke dag van de week.

Op weg naar vervulling en herstel

Heel de schepping zucht. Er is zoveel lijden, teleurstelling, onrecht, zinloos geweld. Wij zuchten ook, wij die de Geest ontvangen hebben (Rom. 8:23).

Elke dag die berichten voor het journaal over relletjes, ontevredenheid, oproer, gevechten in de straat, ontvoering, verkrachting, burgeroorlogen, vluchtelingen die geen kant uit kunnen. Wie zou niet treuren?

Tegelijk is het een zuchten in hoop. Want we zijn in verwachting. Het zijn geen losse gebeurtenissen, maar weeën die de aarde aangrijpen. Om nieuw leven te voorschijn te brengen. Een nieuwe wereld!

Deze samenleving gaat nu snel voorbij. Maar zij is zwanger van geweldige beloften. Nu is het nog de tijd om dat te vertellen, om mensen te nodigen. Want geen woord van God zal onvervuld blijven. De elementen zullen vergaan. En opnieuw worden samengevoegd. Maar dan rein en zonder bederf, door het vuur heen gegaan.

Wie gelovig om zich heen kijkt, ziet een rampzalige wereld. En toch een wereld die door God wordt bestuurd. Met vaste hand, overeenkomstig zijn beloften.

Heel je leven mag mee

In die wereld ga je aan het werk, aan de studie. Waar blijft dat allemaal? Zijn dat losse werken, zonder samenhang of toekomst?

‘Zalig die in Christus sterven, hun werken volgen hen na’, lezen we (Opb. 14:13). Daar is Gods brandpunt weer. Je werken, je levensinhoud, alles gaat met je mee de grote ontmoeting in. Ineens heeft alles een richting. Niet alleen je persoon, ook al je daden en je resultaten worden gereinigd met Christus’ bloed, ze worden behouden, ze zullen bijdragen aan de komende heerlijkheid. Hoe? Geen idee, dat is een grote verrassing.

Nu is het de tijd om ervoor te zorgen dat er straks iets te reinigen valt. Werken die je in

geloof hebt verricht, waarmee je God wilde dienen. Een leven vol vertier kan ook wel gereinigd worden, maar daar blijft zo weinig van over... Die mens lijdt schade, al wordt hij behouden (1Kor. 3:15).

Zo belangrijk is dus perspectief. Voor de diepte in je eigen denken.

Agenda

En dan ineens blijkt het perspectief ook omgekeerd te werken. Als je ziet waar de weg naartoe gaat, zie je van daaruit de lijnen naar je toe komen. Het brandpunt lijkt nog ver verwijderd, *maar de weg erheen ligt vlak voor je voeten*. Je ziet het doel, en daardoor ook waarom je vandaag ergens je voeten zet.

‘Je werken volgen je na’; het is een troostvolle tekst voor een bericht van overlijden. Maar hij staat minstens zo mooi in je agenda. Dan ga je werken met perspectief. Je hobbelt niet van de ene verplichting naar de andere, alles los naast elkaar. Maar je gaat letten op de lijn, die God in je leven aanbrengt. Hoe ga je dan de dingen doen? Hoe ga je met mensen om? Op school, op het werk, in je praktijk?

Misschien ga je ook wel activiteiten schrappen. Want de tijd is kort, je gaat prioriteiten stellen. Zoek eerst het Koninkrijk van God. Dan komt de rest ook wel goed.

Dichtbij

De lijnen in je leven zijn een enorme stimulans om naar de ontmoeting uit te zien. Je kunt haar zelfs dichtbij halen. Want Gods brandpunt is niet alleen een dag. Het is vooral een persoon: *Jezus*.

Alles loopt uit op Hem (Fil. 2:10,11)

Maar zelf is Hij geen toekomst.

Hij is nu al te ontmoeten.

Zie in Hem het perspectief van je leven.

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

Overwegingen bij enkele bijbelse uitspraken over de relatie man-vrouw in kerk en samenleving 2

In het vorige artikel werd duidelijk dat de wereld waarin het Nieuwe Testament staat, een mannenwereld was. Dat geldt trouwens ook voor andere culturen en kan gezien worden als een gevolg van de zondeval. Ook werd ingegaan op de betekenis van Paulus' aanduiding 'schande' in 1 Kor. 11. In dit artikel wordt het beeld op die twee punten scherper gesteld.

W. Wierenga ■

7. Wanneer baden en profeteerden vrouwen dan?

Hardop

Als nu in 1 Kor. 14:34-35 zou staan dat vrouwen in de samenkomsten van de gemeente te Korinte moesten zwijgen (vs. 34), en dus ook niet (hardop) mochten bidden of profeteren, wanneer/waar mochten zij dan wél bidden en profeteren, zij het dan met bedekt hoofd?

We lezen in Hand 9 van ene Ananias die bij iemand thuis kwam om een boodschap van de Heer van de kerk over te brengen. Ananias ging op bevel van Christus naar de Rechte Straat nummer zoveel waar Judas woonde en daar vroeg hij naar Paulus die in dat huis verbleef. Hij ging het huis binnen en legde Paulus de handen op en bracht de boodschap van de Heer Jezus over. Deze Ananias wordt in Hand. 9 (en in Hand. 22:12, waar Paulus over deze ontmoeting met Ananias vertelt) geen profeet genoemd, maar 'een leerling'. Hij fungeerde wél als overbrenger van een boodschap van de Heer van de kerk aan Paulus, en in die zin verlichtte hij een profetische dienst.

In Hand 13:1 lezen we dat er in de gemeente van Antiochië profeten en leraren waren. Er worden vervolgens vijf mannen genoemd, onder wie Paulus en Barnabas.

In Hand. 15 wordt verteld dat na de Grote Vergadering Silas en Judas vanuit Jeruzalem naar Antiochië worden meegestuurd met Paulus en Barnabas. Van deze Judas en Barnabas wordt verderop, in vs. 32, gezegd dat zij beiden profeten waren.

We lezen in Hand. 11:27v dat in Antiochië een aantal profeten uit Jeruzalem arriveerde, van wie één, Agabus geheten, door de Geest een zware hongersnood voorzegde, waarbij Lukas aantekent dat die voorzegging ook is uitgekomen.

We lezen in Hand. 21 dat Paulus en zijn met-

gezellen onderdak vonden bij een Filippus, 'een verkondiger van het evangelie en een van de zeven wijze mannen'. Deze Filippus had vier ongetrouwde dochters, 'die de gave van de profetie bezaten', Hand. 21:9 (of anders vertaald: 'Filippus had vier profeterende ongetrouwde dochters').

Ze profeteerden regelmatig.

In het huis van deze Filippus kwam een profeet uit Judea, die Agabus heette (Hand. 21:11). Die voorzegde dat Paulus door de Joden in Jeruzalem zou worden vastgebonden, die hem aan de heidenen zouden uitleveren. Het ging een weinig anders (zie Hand. 23:6-10).

Profeten

Wat deden die profeten eigenlijk? De beide keren dat Agabus ter sprake komt, zal het wel over dezelfde persoon gaan. Hij voorspelde beide keren een toekomstige gebeurtenis. Wat de vier dochters van Filippus deden, is niet bekend (dat ondanks wat De Boer allemaal over haar meent te weten, p. 70-75). Ja, profeteren. Maar wat was dat precies? Hun vader wordt evangelist genoemd (in de NBV vertaald met: 'verkondiger van het evangelie'). Blijkbaar is wat een evangelist doet, iets anders dan profeteren, want Filippus wordt niet 'profeet', of 'een profeterende man' genoemd. In Caesarea was, zo vermoed ik, een christelijke gemeente. Filippus zelf had in die stad vertoeft (Hand. 8:40), Cornelius woonde daar en werd er, op bevel van Petrus, samen met anderen (Hand. 10:44-48) gedoopt. Traden de dochters van Filippus misschien op tijdens de bijeenkomsten van de gemeente aldaar? Of profeteerden ze alleen binnenshuis? In het huis van vader Filippus, zoals Agabus deed volgens Hand. 21:11? Of bij andere particulieren thuis? Voorspelden ze dan iets zoals Agabus iets voorspelde? Of lichtten ze gemeenteleden thuis nader in over (het leven volgens) het evangelie?

Onderwijzend? Of werkten ze samen met vader Filippus? In Hand. 13:1 staan profeten en leraren in één adem genoemd. Onder hen staat Paulus vermeld. Was Paulus nu een profeet of een leraar? Of beide?

Terecht zegt Dr. R. Dean Anderson bij zijn verklaring van 1 Kor. 11:2-16, dat bidden en profeteren 'beslist niet tot erediensten beperkt waren' (R. Dean Anderson, *1 Korintiërs*, Kok Kampen, 2008, p. 148; vergelijk p. 215). Dat blijkt onder meer uit de genoemde gegevens uit Handelingen.

Eenmansbediening?

Dit alles breng ik ter sprake bij 1 Kor. 11:5 waar het gaat over een vrouw die bidt of profeteert, een verschijnsel dat Paulus op zichzelf niet afkeurt. Stond in Joël 3 niet reeds dat zonen en dochters zouden profeteren? (zie ook Hand. 2:17). En in 1 Kor. 14:34 schrijft hij: vrouwen moeten gedurende uw samenkomsten zwijgen. Er mogen van Paulus wel degelijk profeten in de samenkomsten spreken. De samenkomsten waren geen 'eenmansbedieningen'. Er traden dus mensen op die door de Geest werden aangezet om te spreken, zonder een officiële functie in de gemeente te hebben. En sommigen gingen zelfs spreken in een taal die de Korinthische gemeenteleden niet eens konden verstaan. Paulus stelt paal en perk aan dit wat chaotische gebeuren (niet meer dan 2 á 3 profeten per samenkomst en ook niet meer dan 2 á 3 mensen per samenkomst die in een vreemde taal iets zeggen; en het moet ook nog vertaald kunnen worden). Maar het gaat allemaal over mannen. Paulus wil orde scheppen, want God is niet een God van wanorde met de negatieve gevolgen er van: wanorde leidt tot onvrede (zie 1 Kor. 14:33 en 40).

In dat verband zegt Paulus dat de vrouwen gedurende de samenkomsten moeten zwijgen. Ze mogen aanwezig zijn in de kerkelijke *ekklesia* (de 'volksvergadering'), anders dan bij de politieke *ekklesia*. Maar mogen ze er helemaal niet spreken?

Zie hierover verder in paragraaf 10.

8. Nader over de positie van vrouwen in het Jodendom in de tijd van Paulus

Uit de *Anchor Bible Dictionary* (volume 6, s.v. 'women'; p. 956 vv) geef ik het volgende door: het Joodse geloof was overweldigend androcentrisch (letterlijk 'manmiddelpuntig') en patriarchaal. De Palestijnse Joodse cultuur was één van de meest patriarchale in het Middellandse Zee gebied. Huis en gezin waren fundamenteel de enige gebieden waar vrouwen een belangrijke rol konden spelen in het vroege Jodendom. Vrouwen mochten niet meegeteld worden als het ging om het aantal mensen dat aanwezig moest zijn voor een officiële synagogale bijeenkomst. Er zijn geen voorbeelden van vrouwen die de Thora voorlezen in de synago-

gale bijeenkomsten in Jezus' tijd. Verschillende leraren in het vroege Jodendom keurden het af dat vrouwen (meisjes) meer religieuze opvoeding zouden ontvangen dan de meest basale. Nergens blijkt dat vrouwen volgelingen, discipelen, konden zijn van een grote leraar, laat staan met zo iemand zouden meereizen. Jezus' relaties met vrouwen moeten radicaal hebben geleken. Toch verwierp Hij niet zonder meer de patriarchale tendens ('Jesus can be described as a reformer of patriarchal society, but not as one who outright rejected patriarchal orientation'). Nadat alle gunstige uitzonderingen die er ook in Israël waren, zijn vermeld in dit standaardwerk, luidt de slotzin: "De overheersende indruk is: een zeer patriarchale samenleving waarin de rol en functie van vrouwen waren beperkt tot thuis en waarin hun recht om te erven, hun keus in het aangaan van relaties, hun mogelijkheid om een religieuze opvoeding na te streven en volledig deel te nemen aan het synagogale gebeuren en hun vrijheid van beweging ernstig waren beperkt." (p. 958).

9. Nogmaals schande

Goede naam

Vrouwen mochten wel deelnemen aan de synagogale bijeenkomsten, maar alles duidt er op dat ze daar moesten zwijgen. En dat begreep en billijkte men algemeen in de Grieks-Romeinse wereld. Dat vond men gepast. Als vrouwen wel zouden spreken in de synagogale bijeenkomsten, zou men dat onfatsoenlijk hebben gevonden. In heel de toenmaals bekende wereld. In de mannenwereld van na de zondeval. Zie wat Paulus zegt in 1 Kor. 14:35: '...want het is een schande voor een vrouw als ze tijdens een *ekklesia* spreekt'. Precies, dat vonden alle Joden ook, en van de heidenen mochten ze niet eens aanwezig zijn in een *ekklesia*. Niemand hoeft te denken dat Paulus dingen zal toestaan in de christelijke gemeenten, die het evangelie, die Christus, die de gemeenten een slechte naam bezorgen.

Maar hoe denkt de Heer van de kerk, Christus Jezus dan over het spreken van vrouwen in de *ekklesia*? Hij heeft door zijn Geest Paulus deze dingen laten opschrijven en verordineren. En men had zich daaraan te houden (zie vs. 36-38). Maar niet om een andere reden dan er staat: vermijd schande te brengen over de gemeente, het evangelie, de Christus. Er staat niet dat het de wil van God en van Christus is dat vrouwen te allen tijde, tot aan de jongste dag, zullen zwijgen in de *ekklesia*. Ze moesten toen en daar, in de tijd en in het werkgebied van Paulus zwijgen omwille van de goede naam van het evangelie.

Ze moeten ondergeschikt blijven, zegt Paulus in 1 Kor. 14:34. Zo was toen de samenleving geordend. Ander gedrag zou leiden tot schande en schade. Paulus zegt er bij: zoals ook in de wet staat (vs. 34). Letterlijker: zoals ook de wet zegt. Welke wet? Betekent 'wet' bij Paulus altijd

de decaloog? Nee. Betekent 'wet' bij Paulus dan altijd het hele onderwijs van het OT? Ook niet altijd. Zie bijv. Rom. 7:ivv. Paulus spreekt de gemeenteleden te Rome aan en zegt dan: 'ik spreek immers tot mensen die de wet kennen'. Rome was de plaats waar de wetgeving voor heel dat immense Romeinse rijk plaats vond. Daar zinspeelt Paulus naar mijn mening op: zeker in Rome zullen ze weten wat 'wet' is. Dan volgt een zin die werkelijk niet alleen op de Joodse wetgeving slaat, maar op elke wetgeving. Hij zegt dat de wet alleen gezag heeft over een mens zolang hij leeft. Dat is evident en geldt voor elk wet. De wet die beveelt belasting te betalen, de keizer te eren, naar Jeruzalem te gaan op pelgrimsreis, niet te stelen en de wet die huwelijkspartners aan elkaar verbindt en ga maar door. Een dode heeft daar geen boodschap meer aan en de wetten hebben geen boodschap aan een dode. De NBV: 'in de wet staat', is mij te sterk, omdat het de indruk wekt van een geschreven wet. De wet zegt... dat kan hier betrekking hebben op de 'wet' waarheen Paulus ook verwees met de uitdrukking: de natuur leert... De natuurwet die zegt dat de vrouw ondergeschikt moet blijven... ieder in die tijd en in die streken kende die ongeschreven wet. Ik denk dat Paulus op die natuurwet doelt.

Denigrerend

Of heeft hij toch de Thora op het oog? En wat dan in de Thora? Er staat in de Thora nergens dat de vrouw ondergeschikt moet zijn aan mannen, maar de hele Thora gaat wel uit van een ondergeschikte positie van een vrouw. Boven zijn enkele voorbeelden vermeld. Let wel: de Thora leert nergens dat een vrouw minderwaardig is ten opzichte van een man. De Thora leert nergens dat een vrouw als vrouw minder verstand heeft, minder wilskrachtig is, minder goed kan besturen, weker is dan een man. Ik heb iets dergelijks ook zelf nooit gemerkt. Ik ken vrouwen die beter kunnen nadenken, beter kunnen besturen en leiding kunnen geven dan menig man. Voor denigrerende opmerkingen over vrouwen moet je, om een voorbeeld te noemen, bij de rabbi's rond het begin van onze jaartelling zijn. Volgens sommige rabbi's hebben vrouwen geen ziel, en moeten ze vooral de Thora niet onderwezen krijgen, want dat vermeerdert hun giftigheid. Trouwens, Griekse schrijvers uit de oudheid konden er ook wat van: uitermate denigrerende opmerkingen over vrouwen en haar aanleg zijn overal te vinden. Dergelijke dingen kun je trouwens vandaag nog wel horen, bij Moslims (en bij Moslima's: 'mannen hebben nu eenmaal meer verstand', zeggen Moslima's rondit), maar ook bij Nederlandse mannen en zelfs onder christenen. Dat leert de Bijbel nergens. En ook de psychologie of andere menswetenschappen leren dat niet. Al die uitspraken als: vrouwen zijn instabiel ('varium en mutabile semper femina', hetgeen betekent: de vrouw is altijd een onbestendig en veranderlijk iets), nieuwsgierig en praatziek, kunnen geen geheimen bewaren, zijn kifziek en jaloers, ijdel en pronkzuchtig... Ik noem het na een lang leven van waarnemen midden in het leven onzin. Volgens mijn ervaring zijn de deugden en ondeugden bijzonder evenwichtig over het vrouwelijk en mannelijk geslacht verdeeld.

Patriarchaal

De Bijbel leert ook niet dat de vrouw in de maatschappij en in de gemeente een ondergeschikte positie moet innemen ten opzichte van mannen. God heeft volgens Gene-

sis 3, na de zondeval, voorzegt dat er een voortdurende strijd zal zijn tussen man en vrouw, en dat de man zou winnen: heerschappij uitoefenen over de vrouw. Gevolg daarvan was onder meer de patriarchale samenleving, waarin de vrouw een lagere maatschappelijke positie had en hield dan de man. Met het verzet van de vrouwen daartegen. Conflictmodel in plaats van harmoniemodel. Neem eens dit voorbeeld: tot vandaag toe moet voor het houden van een wettige synagogale bijeenkomst een aantal van tien mensen aanwezig zijn. Daarbij tellen vrouwen niet mee, zoals boven al gezegd. Het voor een instantie afgelegde getuigenis van een vrouw telt minder zwaar dan het getuigenis van een man. In sommige gevallen zijn twee mannen voldoende voor het formeel sluiten van een contract, maar als er geen mannen beschikbaar zijn, kan elke man door twee vrouwen vervangen worden! Eén tegen twee! Vrouwen zijn de hele geschiedenis door onderdrukt, vernederd, uitgebuit, mishandeld, tegen hun zin uitgehuwelijkt, tot prostitutie gedwongen, enz, enz. Niet overall even erg, maar tot vandaag toe gaat het zo.

Lezen we de Thora, dan merken we, zoals reeds gezegd, dat ook in Israël de vrouwen een 'lagere' maatschappelijke positie hadden dan mannen. Dan merken we echter ook dat Jahweh die ordening niet bevéélt, maar veeleer van die door mannen ingevoerde ordening uitgaat en daar weldadig op ingrijpt: Hij verzacht en verbetert de positie van de vrouwen van zijn volk. Denk maar eens aan de bepalingen die de weduwen in het volk van Jahweh beschermen en in de bescherming van de mannen aanbevelen. Denk eens aan: eer uw vader én uw moeder! En denk eens aan Spreuken 31!

In zo'n patriarchale samenleving werd Jezus Messias geboren en leefde hij. En Hij heeft het voor vrouwen opgenomen. Onder de vele voorbeelden daarvan noem ik slechts: Hij vond het niet ongepast om in het openbaar met een vrouw te praten en haar onderwijs te geven (denk aan de Samaritaanse vrouw). Hij heeft, als de opgestane Heer en Meester, het eerst gebruik gemaakt van het getuigenis van vrouwen. Die moesten aan de mannen, de apostelen, het getuigenis brengen van zijn opstanding. Zoals uit de *Anchor Bible Dictionary* boven werd weergegeven: Jezus was wat betreft de relatie man-vrouw een herformer!

10. Conclusie ten aanzien van 1 Kor. 11:2-16

Ik concludeer uit de forse en duidelijke taal van Paulus in 1 Kor. 14:34-35 dat het bidden en profeteren van vrouwen waarover Paulus spreekt in 1 Kor. 11:2-16 en dat hij niet afkeurt als het maar met gedekt hoofd gebeurt, niet een bidden of profeteren in de *ekklesia* kan zijn. Daarop wijzen overigens ook wel lichtelijk de woorden in 1 Kor. 11:17. Daar is een overgang op te merken in deze woorden: 'Nu ik u toch aanwijzingen geef: ik kan U niet prijzen om uw samenkomsten'. Paulus gebruikt in dat vers niet het Griekse woord voor 'samenkomst(en)', zoals de NBV doet vermoeden. In vs. 18 staat letterlijker weergegeven: wanneer jullie samenkomen in de *ekklesia*; terwijl de NBV dat woord *ekklesia* daar vertaald heeft met 'gemeente'. Naar mijn indruk is de overgang in het Grieks iets minder duidelijk dan in de NBV is weergegeven. Maar er is een overgang! 1 Kor. 11:17 is een indicator: Paulus gaat nu (pas) spreken over samenkomsten van de gemeente. In zijn boek *Zij aan Zij* (De Vuurbaak, 2006) heeft dr. E. A. de Boer geen aandacht besteed aan deze

indicator en zo schrijft hij zonder enige schroom: ‘...mannen en vrouwen nemen in de jonge kerk deel aan bidden en profeteren in de samenkomsten’ p.77. Hij herhaalt dat enkele keren (p. 80/81).

Twee argumenten dus: 1 Kor. 14:34-35 klinkt buitengewoon algemeen en sterk. In 1 Kor. 11:17 zegt Paulus met zoveel woorden dat hij vanaf dát vers gaat schrijven over (optreden in) de samenkomsten, hetgeen suggereert dat het in het voorgaande niet over (optreden in) de samenkomsten gaat.

Er is wel beweerd dat het in 1 Kor. 11 gaat over charismatisch optreden van vrouwen in de samenkomsten. Charismatisch optreden betekent in dit verband: optreden van vrouwen in de gemeentelijke samenkomsten niet op eigen initiatief, maar onweerstaanbaar gedreven door de Geest. Dat is niet tegen te houden en niet te verbieden. Dit in tegenstelling tot niet-charismatisch optreden van vrouwen binnen de samenkomsten van de gemeente, dat Paulus wel verbiedt, in 1 Kor. 14:34.

Deze mening kan ik niet aanvaarden. Ik kom deze onderscheiding niet tegen in 1 Kor. De profeten die in 1 Kor. 14 veelvuldig ter sprake komen, of ze nu charismatisch

optreden of niet, krijgen de opdracht te stoppen met spreken als een ander als profeet iets wil gaan zeggen (vs. 30). Er wordt van hen, volgens de NBV, gezegd: ‘Wie profeteert heeft macht over zijn geest’ (vs. 32). Of dit een juiste vertaling is, waag ik sterk te betwijfelen. Echter, ook als men vertaalt zoals de Vertaling van 1951 het heeft (en de Statenvertaling en vele andere vertalingen hebben het ook zo) nl.: ‘En de geesten der profeten zijn aan de profeten onderworpen’. Uit vs. 30 valt de conclusie te trekken dat de aanwijzingen voor alle profeten gelden.

De profeten weten wat ze doen en zeggen en kunnen stoppen wanneer dat moet. Daarbij maakt Paulus geen onderscheid tussen wel- en niet-charismatisch optredende profeten. Het zou ook wel vreemd zijn dat Paulus orde-maatregelen treft, terwijl de Geest dan die orde zou doorbreken met charismatische profeten. Dan wordt het immers toch wanorde!

Ds. W. Wierenga is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Helpman en woont te Midlaren.

Duurzaamheid:

linksigheid tussen eindigheid en eeuwigheid ?

Gereformeerd zijn en toch hart hebben voor groen en duurzaam? In 1980 verscheen in een reeks van het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband (nu: Sensor) van Peter Nijkamp, *Herfsttij der vooruitgang*. Nijkamp keek in deze kritiek op westers vooruitgangsgeloof vanuit bijbels en deskundig, breed perspectief naar energieproblematiek, milieu, rijk/arm en werkloosheid. In de jaren daarvoor verschenen van hem ook al *Naar een maatschappij zonder toekomst* en (samen met prof. J. Douma) *Het gelaat van de aarde*. Enige beschouwingen over de milieuproblematiek. Meest opvallende aanleiding tot deze golf publicaties was waarschijnlijk het in 1972 verschenen rapport van de 'Club van Rome', *Grenzen aan de groei*.

R. Nijhoff ■

Deze Club van bezorgde maatschappelijk relevante particulieren (zie www.clubofrome.org; nog altijd actief) was feitelijk de opdrachtgever van het rapport; opgesteld was het door het *Massachusetts Institute of Technology*. De onderzoekers bekeken de wereld als één systeem. Aandacht trokken vooral de grafieken die zichtbaar maakten dat van allerlei grondstoffen de voorraden bij toenemend verbruik binnen zoveel jaar uitgeput zouden zijn. Ook de bevolkingstoename van de mensheid en vervuiling kwam in beeld. Over de cijfers kon men twisten, maar de boodschap bleef: de planeet aarde is eindig.

te ver voor de gereformeerde muziek uit?

Rond datzelfde jaar 1980 kwam binnen onze kerken een Stuurgroep Nieuwe Levensstijl bij elkaar. Karakteristiek: oog voor het milieu, meer met het openbaar vervoer, minder vlees en afval, en 'consuminderen' sowieso. Natuurkampen ('Zwaluwkampen') werden een zichtbare uitloper van dit elan - al moet je voor deze zomervakantiebesteding inmiddels bij de internationale christelijke milieuorganisatie A Rocha zijn (www.arocha.org). De Stuurgroep zelf verdween geruisloos, als verschijnsel in de

marge, met een linksig geitenwollensokken-imago. Een groep voorlopers, maar blijkbaar te ver voor de gereformeerde muziek uit.

I Drie golven

Kees de Heer, een lid van deze Stuurgroep Nieuwe Levensstijl, deelt via het *Nederlands Dagblad* zijn liefde voor de natuur mee. Een ander stuurgroeplid, toenmalig theologiestudent Jasper Klapwijk, gaf zijn afstudeerscriptie de titel mee *Christus en natuur*, een knipoog naar *Christus en cultuur* van K. Schilder. Deze 'eerste golf' in het gereformeerd vrijgemaakte milieubewustzijn corrigeerde een eenzijdigheid. Het cultuurmandaat ('de aarde onderwerpen') kon toch niet betekenen: kritiekloos meegaan in een streven naar vooruitgang ten koste van de natuur of met een ondoordacht verbruik van bodemschatten. Het zou toch juist moeten gaan om het beheren van aarde en natuur?

Een tweede golf gereformeerde milieubetrokkenheid is van meetaf niet kerkgebonden georganiseerd. In 1998 biedt het Christelijk Ecologisch Netwerk een Christelijk Ecologisch Appèl aan aan 'milieuminister' Pronk. Het CEN (www.cenet.nl) kan men zien als een christelijk-groene reactie op paarse mantra's over economie en 'werk, werk, werk'. Tegelijk had het CEN natuurlijk ook de eigen achterban op het oog. Die viel immers nog altijd bepaald niet op

als koploper in zorg voor de schepping; onder paars trok vooral het euthanasiedebat de aandacht van kerken en christenen. Ook de jongerenbeweging 'Time To Turn' ontplooit zich in dezelfde tijd (www.timetoturn.nl), voor een rechtvaardige en duurzame levensstijl. Toch blijven ook deze bewegingen een wat hobbyistisch-idealistische indruk wekken zolang de *mainstream*-kerkganger er weinig van merkt. Nico van der Voet vroeg zich begin oktober niet zomaar af welke predikant in preken wel eens aandacht besteedde aan schepping, milieu of klimaatproblemen.

christelijk-groene reactie op paarse mantra's

Inmiddels zijn echter de omstandigheden zo gewijzigd dat men wellicht van een derde golf kan spreken. Deze derde golf rolt als het ware ongevraagd heen over al dan niet kerkgebonden bewustwording rond duurzaamheid. Eind 2006, begin 2007 weet Al Gore met zijn 'Ongemakkelijke waarheid' (*An Inconvenient Truth*) in een paar maanden tijd de milieu- en klimaatproblematiek politiek salonfähig te maken. In dezelfde orde van belang als veiligheid en terrorisme beheerst duurzaamheid sindsdien opeens het politieke toneel. Ook de dagelijkse media volgen de rapporten en meningen over klimaatverandering, duurzame vormen van energie, ontbossing en voedselprijzen.

Dat betekent dat niet alleen GroenLinks, maar alle politieke partijen nadrukkelijker worden bevraagd op hun duurzaamheidsvisie - en wat doe je als burger, consument of kerkganger hiermee eigenlijk zelf? Het betekent ook dat christelijke onderzoekers en kerkelijke woordvoerders er goed aan doen het containerbegrip 'duurzaamheid' inzichtelijk te maken: wat bedoel je met een 'duurzame' levensstijl, en valt daar vanuit bijbels perspectief iets over te zeggen?

In hoeverre binnen de gereformeerde kerken deze 'derde golf' meer centrale aandacht voor duurzaamheid zal opleveren, is nog een open vraag. Een deel van de 'achterban' deelt immers, gemakshalve of beargumenteerd, de vraagtekens bij de 'waarheid' van Al Gore, of bij diens profetenrol; een deel blijft ook, m.i. minder begrijpelijk, bodem- en energieverbruik, milieu en klimaat zien als aan links voorbehouden thema's. Na de voorgaande historische inkadering in drie golven volgen hieronder eerst een aantal aspecten van duurzaamheid, om tenslotte naar een theologische duiding te kijken: is de aandacht voor duurzaamheid niet een modern-seculiere variant van het verlangen naar onvergankelijkheid?

II Duurzaamheid: een rond doosje met puntjes

Wie als kind de wereld is gaan ontdekken en daarbij ook werd verteld of voorgelezen over God die deze aarde schiep, draagt een kostbaar 'waardenpakket' mee. De aarde is geen chaos waarin de mens temidden van een kil, leeg universum wat orde schept, op z'n best op een manier die voor volgende generaties geen 'verschroeide aarde' overlaat. De aarde toont de grootsheid van een Schepper; Hij ordende een en ander; en de mens kan als beheerder, rentmeester bij Hem terecht voor wijsheid bij de complexe beheertaak, en om noden en dank te verwoorden. Zo krijg je als mens je plek temidden van *gekregen* goed, of nog bescheidener: temidden van *in bruikleen* gekregen goed. Daaruit kun je conclusies trekken, over het omgaan met deze omgeving, over de wenselijkheid van vormen van menselijk ingrijpen in deze omgeving, en zelfs over de zin en onzin van allerlei beroepen. Ook duurzaamheid is een waarde - iets dat het waard is om na te streven of in stand te houden. Beter: duurzaamheid is een heel waardenpakket. Vergelijk je dat pakket met zo'n rond kartonnen doosje waar driehoekjes smeerkas in zitten, dan kun je een aantal puntjes of waarden benoemen die een christen in het doosje duurzaamheid mag verwachten. Een aantal van die waarden lijkt dan rechtstreeks of indirect overgenomen uit het 'scheppingswaardenpakket' van de vorige alinea. Om dat te laten zien volgen nu een tiental waarden, genummerd. Om te beginnen het bekende *rentmeesterschap*: de schepping, de aarde, de natuur vraagt om goed beheer. Dat gaat allereerst over (1) het omgaan met planten en dieren (*flora en fauna*). *Eigen* planten en dieren - 'Een rechtvaardige zorgt goed voor zijn vee' (Spreuken 12:10). En breder: het handhaven, landelijk en wereldwijd, van de veelsoortigheid, de biodiversiteit; voortdurend sterven immers soorten uit. Daarnaast is de mens ook rentmeester in het gebruik van land, water en lucht. Bij (2) *land- en bodemgebruik* baart het tempo zorgen waarmee de mensheid grond- en brandstoffen wint, maar ook de aanblik bovengronds van het landschap (denk aan ontbossing en afgravingen), en het handhaven van de variatie in landschapen. Wat (3) *water* betreft kost het ons als mensheid moeite om zelfs de primaire levensvoorwaarde van waterkwaliteit (drinkwater en sanitair) als prioriteit na te streven. Daar komt de immense taak bij rond veranderingen in waterpeil: overstromingen en zeespiegelstijging zijn zaken van dood en leven. Bij (4) *luchtkwaliteit* zouden velen al enige tijd denken aan afvalgassen, fijnstof en CO₂, en daar is inmiddels de hele klimaat-, broeikas- of opwarmingsdiscussie bijgekomen. Daarmee hebben we tenminste vier 'smeerkaspuntjes' rentmeesterschap - levende natuur, land, water en lucht. Alle vier blijken een zaak van zorgen nu,

maar ook van *voorzorg* nu om niet toekomstige generaties met onze onbetaalde rekeningen te confronteren.

Wanneer we boven de levenloze natuur, de dieren en de planten uitkijken, komt heel de mensheid wereldwijd in beeld. Medemensen 'beheer' je niet, maar bij goed rentmeesterschap hoort wel dat je rekent met gevolgen van je handelen voor medemensen wereldwijd. Wat doet westers afval in Ivoorkust? Bij medemensen spelen meer of diepere waarden dan rentmeesterschap. Erkenning van een Schepper boven ons - Hij schiep de mens, de mensheid als één mensengeslacht - stimuleert de erkenning van (5) de *gelijkwaardigheid* van mensen. Geen mens is boven andermans lot verheven.

Lazarus ligt voor de poort

Onmiddellijk naast deze gelijkwaardigheid ligt daarom (6) de waarde van *medemenselijkheid*. Om medemensen bekommer je je, zoals je ook graag zou zien dat anderen zich om jou bekommeren. Daarom schrijnt schrijnende ongelijkheid: mensen leven nooit in gelijke omstandigheden, maar gelijkwaardige mensen verdragen geen zichtbaar levensbedreigend tekort naast even zichtbare overvloed. Lazarus ligt voor de poort. Niet reageren betekent afstomping van deze medemenselijkheid. Het klaagt ook ons menselijk geweten aan. Schrijnende ongelijkheid blijkt ook een zaak van (7) *gerechtigheid, eerlijkheid*. Nog een waarde, dus, die in geding is in het 'duurzaam' omgaan met onze medemensen wereldwijd. Het negeren van deze waarde betekent dat onvrede zich op minder vredige manieren een uitweg kan gaan zoeken, dat enorme immigratiestromen op gang komen met alle slachtoffers van dien. Kijk naar het journaal en je ziet het.

Wanneer we, tenslotte, focussen op de mens als individu, dan blijkt duurzaamheid ook om een voor christenen klassieke waarde te gaan: (8) *de beschermwaardigheid van het leven*. Die waarde had ook al bij planten en dieren kunnen staan, en geldt temeer bij de mens. Een gevulde opvatting van duurzaamheid, zoals hierboven is opgezet, omvat heel de schepping (1-4), en ook het omgaan met medemensen wereldwijd (5-7), maar het begint al bij de conceptie van elk individu. Deze beschermwaardigheid veronderstelt een onvervreembare, vanaf de conceptie gegeven (9) *menselijke waardigheid*. Vanwege deze menselijke waardigheid vraagt elk individu vervolgens bij het opgroeien steeds meer vormen van aandacht. Van ouders, van docenten, van werkgevers, overheden en medeburgers. Denk je dan bij menselijke waardigheid nog aan een zeker minimum aan respect, een zeker bestaansminimum, verder gaat, om niet meer te noemen, de laatste waarde, het laatste puntje 'smeerkaas', (10) *leef-*

kwaliteit. Een mens gun je een zekere leefkwaliteit. Daarbij tellen allerlei zaken mee die bij de puntjes 'rentmeesterschap' ook al boven kwamen: de aanblik van het landschap waartussen iemand opgroeit - een betonnen flattenwijk of groen? - de veelsoortigheid van de levende natuur in de buurt, enzovoort.

III Duurzaamheid als maakbare eeuwigheid

Al met al is het een nogal 'vol' doosje duurzaamheid geworden. Je kunt je beperken tot fysieke duurzaamheid, zoals de eindigheid van grondstoffen, of tot sociale duurzaamheid, zoals gerechtigheid tegenover medemensen. Maar deze hangen samen; dat maakt het complex. Kostbare grondstoffen zoals coltan en goud in Congo verklaren gedeeltelijk de jarenlange sociale onrust daar.

Net als veiligheid is duurzaamheid een politiek toverwoord geworden: alles moet duurzaam. Daarom wordt het ook met van alles verbonden. Dat kan iemand kritisch, argwanend of cynisch maken. Nu is kritisch onderscheiden een groot goed, maar afkeer vanwege misbruik van het woord kan ook contraproductief werken. Want de vraagstukken liggen er wel, de eindigheid van planeet aarde is nu eenmaal een feit. En, zoals hierboven in II beschreven, veel waarden in de duurzaamheidsdoos zullen christenen herkennen als 'scheppingswaarden', waarden gekoppeld aan het geloof in een Schepper.

Zo wil ik ook - nu kort - reageren op de vraag of de aandacht voor duurzaamheid niet een modern-seculiere versie is van het verlangen naar onvergankelijkheid. Wordt duurzaamheid geen vervanging voor de eeuwigheid? Dat kan heel goed: duurzaamheid als een soort 'maakbare eeuwigheid'. Sommige duurzaamheidsgoeroes beloven dat we grondstoftekorten en afvalproblemen best kunnen oplossen zonder ook maar iets te 'consuminderen'.

Christenen zullen op dergelijke utopische verhalen terecht kritisch reageren. Hier wil de westerse mens zijn westerse paradijs handhaven. Maar laten we de vragen rond ons produceren en consumeren intussen wel serieus blijven nemen. We kunnen de vragen rond duurzaamheid, leefomgeving en opwarming van de aarde moeilijk 'links' overlaten, of als 'hype' afdoen. In Gods schepping leven, juist met uitzicht op een eeuwige Nieuwe Aarde, betekent dat we onze ogen niet dicht mogen doen voor onrecht nu tegenover medemensen of voor aantasting van wat mooi en goed is.

Rob Nijhoff is beleidsmedewerker bij het wetenschappelijk instituut van de ChristenUnie.

Reacties: robnijhoff@christenunie.nl

www.clubofrome.org
www.arocha.org
www.cenet.nl
www.timetoturn.nl

Liedboek gezang 35:

Scheur, Heer, de heemlen, scheur ze wijd

De dichter Ad den Besten publiceerde in 1965 een bundel met de titel *Loflied voor tegenstem* (Baarn, Het Wereldvenster). Het woord 'tegenstem' uit de titel verklaart Den Besten in een 'Ter verantwoording' als volgt: "Wanneer het geestelijk lied, waarin, hoe dan ook, de mens zijn God looft en belijdt, niet bereid of in staat is de tegenstem van de twijfel, de klacht en de aanklacht, het appèl en de kritiek ook, in zich op te nemen - zoals dat bij de psalmen het geval is - zou ik niet weten, hoe de kerk in de toekomst nog zingen moet. Misschien dat in mijn bijdrage voor het nieuwe Hervormde gezangboek [het *Liedboek voor de Kerken* uit 1973 - JS] die tegenstem sterker doorklinkt dan in die van mijn vrienden..."

J. Smelik ■

Met die 'vrienden' bedoelde Den Besten zijn collega-dichters Willem Barnard, Klaas Heeroma, Jan Willem Schulte Nordholt en Jan Wit, met wie hij het dichterscollege *Het Landvolk* vormde. Zij hebben in de jaren vijftig en zestig de psalmberijming en veel gezangen uit het *Liedboek voor de Kerken* gemaakt.

Een lied van Ad den Besten waarin de 'tegenstem' nadrukkelijk tot klinken komt, is het lied 'Scheur, Heer, de heemlen, scheur ze wijd'. Het lied is gemaakt bij Jesaja 64:1-5, waar staat: '1 Och, dat Gij de hemel scheurdet, dat Gij nederdaaldet, dat voor uw aangezicht de bergen wankelden, 2 zoals vuur rijshout in vlam zet, zoals vuur water doet overkoken - om uw tegenstanders uw naam te doen kennen, zodat de volken voor uw aangezicht sidderen, 3 daar Gij geduchte daden verricht, die wij niet verwachten; dat Gij nederdaaldet, zodat de bergen voor uw aangezicht wankelden! 4 Ja, van oudsher heeft men het niet gehoord noch vernomen, geen oog heeft gezien een God buiten U, die optreedt ten behoeve van wie op Hem wacht. 5 Gij komt hem tegemoet, die met vreugde gerechtigheid doet, hun die op uw wegen aan U denken' (NBG-1951).

Wanneer u het lied naast dit bijbelgedeelte legt, zult u ontdekken dat Den Besten vrij nauwgezet de onberijmde tekst volgt. Het lied is een roep om vergelding van Gods tegenstanders zodat Gods naam gevestigd wordt op aarde. Zijn komst zal tegelijk betekenen: bevrijding en gerechtigheid voor wie recht doen en God verwachten. Opvallend is dat Den Besten de woorden uit Jesaja 64 met name in de strofen 1 en 5 christologisch invult. Bovendien beschrijft de dichter aan wie we moeten denken als het gaat om Gods 'tegenstanders': het gaat dan namelijk om de 'machtigen der aarde' (vers 2) en degenen die in 'grootheidswaan' verkeren (vers 3). Mensen die bij God horen en op Hem wachten, typeert Den Besten als de 'verachten' (vers 1). Hiermee sluit Ad den Besten aan bij gedachten uit de lofzang van Maria, waar gezongen wordt over de machtigen die van hun troon gestort worden en over Israël die de Here in ontferming aanneemt.

Het lied staat voor zondag 30 november op het rooster. Dat is dus de eerste adventszondag. Het gezang is niet

een uitgesproken adventslied en Jesaja 64 is in de kerkgeschiedenis niet specifiek gebruikt in de adventstijd. Toch past het lied erg goed in deze periode van het kerkelijk jaar. Immers, bij de eerste komst van Christus op aarde ging het om de verdelging van Gods tegenstanders en het vestigen van zijn naam op aarde. Het zijn ook aspecten die verband houden met Christus' tweede komst, de wederkomst, waar we tijdens advent in het bijzonder bij stilstaan.

Melodie

In zijn bundel *Loflied voor tegenstem* heeft de dichter aangegeven op welke melodie zijn liedtekst gezongen moet worden. Hij noemt de melodie van het lied 'Ich weiß, mein Gott, daß all mein Tun'. Dat is een lied van Paul Gerhardt. Boven het gezang in het *Liedboek* staat echter aangegeven dat het lied gezongen wordt op de wijze 'Verzage nicht, o fromme Christ'. In het *Compendium van achtergrondinformatie bij de 491 gezangen uit het Liedboek voor de Kerken* meldt Bernard Smilde dat gekozen is voor een melodie die niet in het *Evangelisches Kirchengesangbuch* voorkomt. Dat is niet waar. Want het lied van Gerhardt, waar Den Besten naar verwijst, staat ook in het Duitse liedboek (gez. 384).

De vroegste bron van de melodie is de bundel *Gesangbuch Christlicher Psalmen vnd Kirchenlieder D. Martini Lutheri und anderer frommen Christen* dat in 1608 te Dresden verscheen. De melodie stond afgedrukt bij het lied 'Verzage nicht, o fromme Christ'.

De aanhef van de melodie doet enigszins denken aan sterk verkondigende, proclamerende melodieën als 'Ein feste Burg'.

De tweede regel is vrijwel gelijk aan regel 1, met dit verschil dat de tweede noot een d2 is in plaats van een c2. Het begin van de derde regel is sterk verwant aan regel 2, terwijl regel 4 weer meer lijkt op regel 1. Omdat de melodie zoveel verwante regels heeft, verwacht ik niet dat melodie niet lastig is om aan te leren. Om voor de organisten een indicatie voor het tempo te geven: de halve noot = ca. MM 56.

Dr. Jan Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Steenwijk.

Gratis het nieuwste boek van Joke Verweerd én
een boek met autotochten bij een jaarabonnement *Quinta*

Magazine voor christenen
die midden in het leven staan

JA

- ☐ Ik neem een jaarabonnement
(8 nummers) voor € 31,90 en ik
ontvang het boekenpakket gratis.
- ☐ Ik neem een proefabonnement
van 3 nummers voor € 10,-

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Woonplaats: _____

Telefoonnummer: _____

- ☐ Ik betaal per acceptgiro. (€ 1,15 toeslag)
- ☐ Ik machtig EB Media het verschuldigde bedrag
af te schrijven van mijn (post)bankrekening:

Datum: _____

Handtekening: _____

Stuur de bon in een
ongefrankeerde envelop
naar *Quinta* magazine,
Antwoordnummer 215,
7400 VB Deventer,
Tel. (088) 326 33 60.

Ik ben het afgelopen jaar geabonneerd geweest aan *Quinta* Magazine. De aankoop van dit tijdschrift is de voorwaarde voor het ontvangen van het boekenpakket. Abonnementen van ten minste één jaar zijn geldig tot wederopzegging. Uw gegevens kan men niet beschikbaar worden gesteld aan derden. Indien u hier geen prijs op stelt kunt u dat schriftelijk bevestigen aan EB Media, Tax & Sociaal Media Administratie, Postbus 2101, 7400 AC Deventer.

QUI-REF08m

Online aanmelden kan ook: www.quinta-magazine.nl of bel: 088-3263360 (lokaal tarief)

KOSTBAARHEDEN

vertrouwd verzekerd

Weet u wat een
avondmaalstel waard is?
Donatus wel.

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

donatus

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700